

KDAJ SO IZNAŠLI KOMPAS

Dolgo so včasih mislili, da je kompas, pripravo, ki je bila in bo za pomorstvo vedno velike važnosti, iznašel l. 1301. Flavij Gioia iz Amalfija v Italiji. Pozneje pa niso niti mogli dokazati, da je Flavij Gioia sploh kdaj živel, ali to vseeno ni motilo njegovih rojakov, da mu ne bi postavili spomenika.

Medtem pa je znanost, kateri gre predvsem za to, da dožene v vseh zamotanih zadevah popolno resnico, dokazala, da so kompas poznali že davno pred zgoraj omenjenim izumiteljem.

V stari evropski literaturi se že pred letom 1301. omenja ugotavljanje severne in južne nebesne strani s pomočjo magnetne igle in to več kot dvajsetkrat. Prvo magnetno iglo omenja Anglež Rhekam v času med l. 1185. in 1190. To pa seveda pomeni, da je bila ta iznajdba znana že mnogo prej.

L. 1834. dokazuje učeni francoski orientalist Claprotte v svojem znamenitem »pismu Aleksandru pl. Humboltu«² z mnogoterimi dokazi, da je bil kompas poznan že Kitajcem v najstarejših časih in da so ga ti uporabljali za orientiranje v svojih širnih pustinjah, stepah in pozneje tudi na morju in to mnogo, mnogo let pred Kristusovim rojstvom.

Te trditve so postajale čimdalje bolj jasne, čimbolj so proučavali staro kitajsko literaturo. Tako je sedaj točno dokazano, da so Kitajci uporabljali magnetno iglo 121 let po Krist. rojstvu. V kitajskih pripovedkah, ki pa ne veljajo za verodostojne dokaze, pripovedujejo celo, da je iznašel kompas 2600 let pred Kristusovim rojstvom neki kitajski cesar.

Da so Arabci spoznali kompas v 9. stoletju po Kristu in da so ga pozneje prinesli v Evropo, nam znanost ne more dokazati.

Ravno tako ne moremo trditi, da so stari Egipčani, ki so bili, kakor je znano, odlični astronomi (zvezdoslovci), poznali magnetno iglo. Če so jo poznali, pa vendar niso te priprave praktično uporabljali, temveč so jo svečeniki čuvali kot veliko tajnost. V pariškem muzeju Louvreu hranijo še danes staro egipčansko železno palčico, ki je magnetična, to se pravi, da privlačuje drobne kovinske delce. Ta palica se vrti okoli svoje osi in ima na enem koncu izrezljano sliko človeškega očesa, ki gleda, ko se palica umiri, vedno proti vzhodu.

Tudi nemški raziskovalec Humbolt omenja stare grške rokopise, v katerih stoji, da so za časa vojskovodje Ptolomeja (okoli l. 320. pred Kristusom) visele v egiptovskih svetiščih razne podobe iz kovine, katerih »bajne«³ oči so se vedno obračale na vzhod, kjer je vzhajalo sonce.

Tudi v berlinskem egiptovskem muzeju hranijo tkzv.: »sončno uro iz Luksorja«. To je bila posebna ura za potnike na ladjah, katero so lahko prenašali semintja. Toda taka sončna ura nam kaže čas, kakor je vsem znano, le ako ji postavimo v določeno lego, ko točno vemo, kje leži sever oziroma jug. Majhna vdolbina na tej uri označuje mesto, kjer je bila nekoč pritrjena magnetna igla.

Ali je kompas iznajdba narodov, ki so živeli v širnih stepah Azije, o tem znanost še ne more dati pojasnila; le eno je popolnoma jasno: da kompasa ni iznašel Flavij Gioia l. 1301., ker so ga Kitajci uporabljali že v drugem stoletju po Kristusu.